

BIOTEHNIŠKI
CENTER NAKLO
SREDNJA ŠOLA

Biotehniški center Naklo-Srednja šola

Strahinj 99, 4202 Naklo, Slovenija

VAJA PRI PREDMETU ZGODOVINA
INTERVJU
KAKO SO ŽIVELI V JUGOSLAVIJI?

Mentor: Mojca Logar

Avtor: Teja Gajski, 3.M

Junij 2020

Slika 1: Ata Martin & mama Ana
poroka, april 1955
Vir: Teja Gajski

Interjuvanec: Martin Gajski, rojen 30. 1. 1930, Brežice

Slika 2: Ata Martin,
star 20 let
Vir: Teja Gajski

Slika 3: Ata Martin, 90. let
Vir: Teja Gajski

1. Ali se spominjate nacionalizacije, podržavljenja imovine takoj po drugi vojni? Ali ste utrpeli kakšno odvzetje – podržavljenje? Ali ste zemljo dobili po sloganu »zemljo tistemu, ki jo obdeluje« ali so vam jo vzeli?

»Nacionalizacije in podržavljenja imovine se spominjam, vzeli so nam vrt vendar smo večino zemljišča obdržali.

Zemlje nam niso vzeli v celoti in tudi je nismo dobili po sloganu, saj menim da je bil slogan »izmišljen«, ker so nekateri zemljo dobili pa je niso obdelovali. Zemljo smo podedovali.«

2. Ali imate ohranjen spomin na povojne poboje? Ali je bil žrtev morda kdo od vaših sorodnikov in znancev – ne gre le za preganjanje in izvensodne poboje domobrancev ampak tudi premožnih ljudi, političnih nasprotnikov, vernih ljudi in duhovnikov?

»Povojnih bojev se spominjam z grenkim priokusom, saj sem v povojnih pobojih izgubil dva brata. Eden od bratov, ki je bil učitelj in v službi stare Jugoslovanske vlade (domobranec) je bil v letu 1943 umorjen. Drug brat pa je bil pribežnik k partizanom in bil malo pred koncem vojne ranjen v Bosni in Hercegovini v Gradacu. Umorjen pa je bil po svobodi nekje med Gorjanci in Kočevskim rogom.«

3. Ali imate ohranjen spomin na politično preganjanje in zapostavljanje drugače mislečih, vernih? Opišite življenjsko zgodbo takšnega človeka.

»Političnega preganjanja se spominjam, saj smo tudi mi z družino zbežali na Hrvaško. Nekaj časa smo živeli na Bregani pod NDH (neodvisna država Hrvaška). Zbežali smo, ker je nekdo izdal našo družino, ker naj bi bili obtoženi pomoči partizanom. Zbežali smo in se rešili pred izselitvijo v Raihenburg. Po koncu vojne pa smo se vrnili nazaj domov v domačo vas, svoje domačije pa nismo več prepoznali, saj je bila uničena in požgana do temeljev.«

4. Se spomnite kakšnih državnih proslav, obiskov Tita v vašem bližnjem kraju?

»Obiskov Tita se spomnim. Prvič se ga spomnim, ko sem še živel v Ljubljani. Drugič pa sem ga srečal ko je obiskal tovarno Iskra v Kranju.«

5. Ste bili Titovi pionirčki, cicibani in mladinci? Ali ste se udeležili kakšnega pobratenja v drugi Jugoslovanski republiki? Ali ste se udeležili kakšne mladinske delovne brigade – kdo vas je nagovoril k temu, kakšne spomine imate na ta dogodek? Je bil to izraz

solidarnosti, prostovoljstva ali prikrite prisile, pričakovanega vedenja mladih?

»Titov pionirček nisem bil, bil pa sem mladinec. Pobratenja se nisem udeležil. Udeleževal pa sem se mladinskih delovnih brigad h katerim me ni nihče nagovoril, dobil sem le obvestilo, da se moram oglasiti v brigadi. Spominjam se delovne brigade v Kočevju, kjer smo gozdarili.

Bilo je oboje eno in drugo, zato ker nekateri niso imeli časa in so imeli drugo delovno mesto na brigadi pa se je moral oglasiti, ker je bilo bolj važno.«

6. Kam ste hodili kupovat kavo, kavbojke, otroške vozičke, orodje in vse kar je bilo boljše kakovosti? Ali se spomnite nakupov v Avstriji, Trstu, Trbižu? Ali ste imeli kakšno neprijetno izkušnjo na meji?

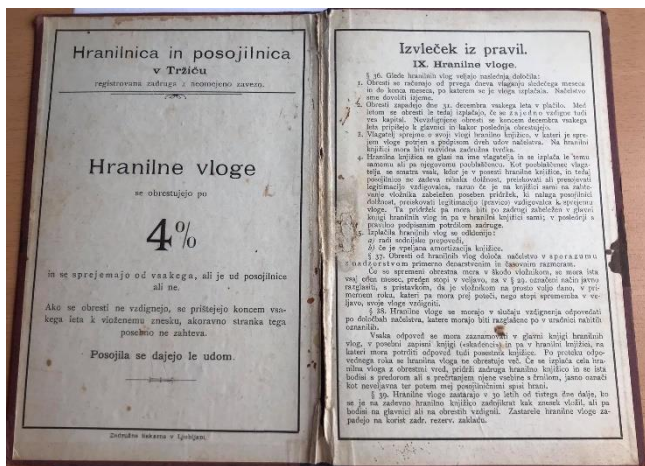
»V 70. letih smo v tujini kupovali gradbeni material in tehnične stvari, saj se je pri nas to težko dobilo. Kasneje pa smo v Avstriji in Italiji kupovali kavo in druge materialne stvari in dobrine.

Neprijetno izkušnjo na meji sem imel in sicer čez mejo smo nesli višjo vsoto denarja kot je bilo dovoljeno, zato so nam težko privarčevani denar zarubili.«

7. Kako se spominjate krize v Jugoslaviji v 80. letih 20. stoletja (bencinski boni, par ne - par, redukcija elektrike, pomanjkanje zdravil in higienskih pripomočkov)? Štafeta mladosti je bila včasih pomemben dogodek Jugoslavije – za vzpostavljanje kulta osebnosti Josipa Broza Tita, potem je bila ob razpadanju Jugoslavije ena prvih tem, v katero so pričeli dvomiti. Ali se spomnite pisanja o tem v reviji Mladina?

»Po Titovi smrti je bila izrazita devalvacija denarja, zaradi zadolževanja države. Vsak naslednji predsednik, ki je prišel na oblast situacije ni izboljšal, stvari so se le poslabševale. Spomnim se bencinskih bonov in par ne – par. Higienskih pripomočkov in zdravil sem imel vedno dovolj, kar se ni dalo dobiti v moji državi pa sem šel iskat v sosednjo.

Spominjam se še Kurirčkove pošte, ki je bila predhodnica štafete Mladosti.«

Slika 4: Knjižica hranilnih vlog
Vir: Vir: Teja Gajski

Slika 5: Bankovec prve Jugoslovanske republike, osvobojenega ozemlja
Vir: Teja Gajski

Slika 6: Okupacijski denar italijanske vojske.
Vir: Teja Gajski

Slika 7: Okupacijski denar nemške vojske
Vir: Teja Gajski

Slika 8: Jugoslovanski denar skozi desetletja.
Vir: Teja Gajski

Slika 9: Okupacijski boni nemškega ozemlja
Vir: Teja Gajski

8. Ali se spomnite Titove smrti? Kje ste bili tedaj, kaj ste počeli? Ali ste bili ob njegovi smrti pretreseni in zakaj?? Kako ste gledali na Tita včasih in kako gledate nanj danes?

»Titove smrti se spominjam. Bil sem v Tržiču in živeli smo normalno naprej. Ob njegovi smrti nisem bil hudo pretresen, bolj pretresen je bil moj ata, saj je bil njegov letnik. Moj pogled na Tita včasih in danes se ni spremenil, težko je opisati, saj smo sedaj samostojna država in imamo več svobode kot prej.«

9. Ali ste bili na začasnem delu v tujini? Kje ste bili? Kaj ste tam opravljali? Je bila z vami cela družina? Koliko časa ste bili v tujini? Kako so vas tam sprejeli? Zakaj ste se vrnili? Ali bi danes storili enako?

»Na začasnem delu v tujini nisem bil.«

10. Ali se spominjate služenja vojaškega roka JLA? Kakšen je bil odnos do Slovencev v JLA? Kako gledate na vojaščino danes? So bila to stran vržena leta ali se vam zdi tudi kaj koristnega v tem načinu vzgoje mladih?

»Da, služenja vojaškega roka se spominjam. Moje izkušnje s služenjem vojaškega roka so pozitivne in odnosi so bili dobri, Slovence so imeli radi, ker so bili pridni in delovni.

Na vojaščino gledam pozitivno, saj menim da bi bilo dobro ponovno uvesti obvezno služenje vojaškega roka.

Težko odgovorim na tako vprašanje, menim pa da bi čas služenja vojaškega roka lahko prišteli k delovni dobi. Za mlade pa je to koristen način vzgoje, da se naučijo reda in discipline.«

Slika 10: Ata Martin v času služenja vojaškega roka.

Vir: Teja Gajski

11. Se spomnite olimpijskih iger v Sarajevu in naših tekmovalcev? Se spomnite Bojana Križaja, Borisa Strela, Mateje Svet, maskote Vučko? Se spomnite drugih športnih dosežkov naših športnikov? Kaj pa akcija PODARIM DOBIM ali ste morda kaj zadel?

»Olimpijskih iger se spomnim malo manj, najbolj mi je v spominu ostal Tržičan Bojan Križaj, alpski smučar.

Akcije PODARIM DOBIM se spomnim, vendar sreče nisem imel in nisem nič zadel.«

12. Glasba – če pomislite na popevke in glasbene skupine, katera vam najprej pride na misel?

»Na misel mi najprej pridejo Slaki, Avseniki, Don Juan in drugi. Imel sem tudi gramofon in magnetofon, ter pesmi sem snemal na trakove.«

Slika 11 Magnetofon

Vir: Teja Gajski

Slika 12: Gramofon

Vir: Teja Gajski

13. Ali ste poslušali kakšno radijsko oddajo – Četrtekov večer, ste gledali kakšno televizijsko nadaljevanko ali oddajo?

»Poslušal sem radijsko oddajo Četrtekov večer, domače pesmi in napevi. Televizije pa nisem gledal veliko, saj smo imeli veliko dela na kmetiji in preprosto ni bilo časa.«

Slika 13: Ata Martin med delom na kmetiji

Vir: Teja Gajski

14. Kako ste dobili službo in stanovanje? Kako je bilo v službah – odnosi, dolžina delovnika, tempo? Se spomnite TOZD-ov, sindikata, skupnih srečanj z delavci ... Kakšna je bila gospodarska učinkovitost socializma? Če se vam zdi tedanja gospodarska učinkovitost dobra, kako razlagate, da ste morali dobrine in priboljške kupovati v zamejstvu oz. tujini?

»Službo sem dobil tako, da sem napisal prošnjo za delo v Iskri in za delo bil sprejet. Živel sem in živim še danes pri ženi v Tržiču, kasneje pa smo se poslužili tudi gradnje nove hiše. Odnosi v službi so bili dobri, delovnik je potekal 8 ur dnevno od 6:00 zjutraj do 14:00 ure popoldne, tempo pa je bil zmeren.

Gospodarska učinkovitost socializma je bila nihovita. Danes se mi gospodarska učinkovitost zdi dobra. Včasih pa smo kupovali v tujini, ker doma želenega izdelka nismo dobili ali pa je bilo predrago.«

Slika 14: Oddelek funkcijske kontrole v orodjarni Iskre v Kranju

Vir: Teja Gajski

15. Kam ste hodili na dopust – sindikalni turizem?

»Na izlete sem hodil preko sindikata delavcev Iskre. Bil sem v Moskvi, Lenin gradu in Parizu. Šel sem pa tudi na daljši izlet in sicer preko Avstrije v Nemčijo v Munchen, Frankfurt, po obali Nice do Trsta in nazaj domov. Z družino pa smo enkrat dopustovali na Pagu.«

Slika 15: Ob obali Nice

Vir: Teja Gajski

Slika 16: V Frankfurtu

Vir: Teja Gajski

Slika 17: Sindikalni izlet v Moskvo

Vir: Teia Gaiski

Slika 18: Dopustovanje na Pagu

Vir: Teia Gaiski

16. Če ste gradili hišo, kako ste kupovali material, avtomobile? Kakšen je bil vaš prvi avto? Ali so za vas še danes pojem dobrih okusov Domaćica, Gavrilović, Kraš...

»Material za hišo smo dobili zelo težko, bilo je hudo ravno tista leta se ni dobilo ničesar. Železo sem kupil v Italiji v Trbižu in ga preko Avstrije uvozil v Slovenijo takratno Jugoslavijo. Cementa nisi dobil z lahka, po več ur sem čakal v Kranju pred trgovino pa ga nisem dobil. Na koncu sem ga dobim cel kamion, vendar se mi je pokvaril, ker ga nisem utegnil porabiti. Moj prvi avto je bila katra (1964), uvoznik je bil Cosmos, pripeljana pa je bila iz Nemčije, avto pa je bil narejen v Italiji v tovarni Alfa Romeo, Milano.

Da, še vedno se rad posladkam s Kraš Ki – Ki bonboni, vseeno pa smo rajši imeli domačo hrano. Žena je pekla kruh in piškote sama, mleko je bilo doma, ravno tako tudi meso.«

Slika 19: Hiša med gradnjo

Vir: Teja Gajski

Slika 20: Moj oče Iztok & atov prvi avto
katrca

Vir: Teja Gajski

Slika 21: Ata Martin & mama Ana s starejšim sinom Jožefom in mlajšim
sinom Iztokom

Vir: Teja Gajski

17. Ali ste kdaj govorili o tabu temah – Goli otok, Huda jama, Teharje, otroci s Petrička? Kako danes gledate na to problematiko?

»Prav posebno nikoli nisem govoril o teh temah, saj je bilo tudi prepovedano, vedel sem kar sem slišal od ljudi. Na to problematiko še vedno gledam kritično.«

18. Se vam zdi, da je bilo življenje v socializmu in SFRJ lažje ali so to le stari dobri časi – bili ste mlajši in ko je človek mlad je vse lažje in lepše? Pomislite, kaj ste imeli tedaj na izbiro in kaj imate danes, možnosti šolanja za mlade, šolanja v tujini in izmenjav na tujem? Se vam zdi da ste vi gradili socializem ali je socializem gradil vas?

»Zdi se mi, da je bilo življenje v socializmu in SFRJ težje. Zatirali so vernike, plače so bili majhne. Z ženo sva eno leto varčevala, da sva lahko kupila radio, danes pa je drugače, z eno plačo lahko kupiš 10 radijev ali več. Sam sem izšolan za ključavničarja, strojnega tehnika in nikoli nisem imel možnosti izobraževanja v tujini, veliko pa sem se naučil sam s potrpežljivostjo in trdim delom.

Zdi se mi, da je socializem gradil nas, saj nam je ukazoval, kaj in kako bomo delali.«

Slika 22: Radio, za katerega sta ata & mama varčevala eno leto

Vir: Teja Gajski

19. Kako se spominjate osamosvojitve Slovenije? Ste bili udeleženi v vojni? Ali je po vašem mnenju Slovenija že dosegla tisto, kar so zastavili in sanjali leta 1991?

»Osamosvojitve Slovenije se spominjam zelo pozitivno, vojne pa se nisem udeležil, saj sem bil že prestar. Osamosvojili smo se ravno pravi čas, saj je Jugoslavija za tem začela razpadati.

Po mojem mnenju Slovenija ni dosegla še vsega, kar si je zastavila in o čemer je sanjala leta 1991, nekaj stvari še manjka.«

20. Trenutno se spopadamo s novo situacijo – virusom COVID-19, ki je ohromil cel svet. Ali vidite kakšno podobnost v vojni za Slovenijo 1991 in danes, so kakšne politične osebnosti iste, kakšni so bili ukrepi v času vojne in kakšni so danes? Kako menite bomo občutili posledice te pandemije v prihodnje, kaj se bo spremenilo?

»Vojna za Slovenijo in COVID 19 nimata nobene neposredne zveze, mogoče podobnost vidim v tem, da smo se pred COVID 19 skrivali po svojih domovih, leta 1991 pa smo se skrivali po zakloniščih pred možnimi letalskimi napadi. Med osamosvojitveno vojno za Slovenijo so bili sprejeti potrebni ukrepi za obrambo samostojnosti in neodvisnosti države, prav tako je v situaciji COVID 19 vlada sprejela potrebne ukrepe za zaščito prebivalstva Slovenije. V prihodnosti nas bodo posledice pandemije še dolgo spremljale, najbolj se bo to poznalo na gospodarskem področju.«